

Autoceļa A1 posma Ādaži-Lilaste un Baltezera apvedceļa vides stāvokļa un ornitofaunas novērtējums

Sagatavoja:

Dāvis DRAZDOVSKIS

Latvijas Ornitoloģijas biedrība, davis.d2xd@gmail.com

Rīga 2007. gada oktobris

1. Ievads

Šī apkopojuma mērķis ir sniegt informāciju par esošo ornitofaunu un vides stāvokli autoceļa A1 posma Ādaži-Lilaste un Baltezera apvedceļa apkārtnē, kā arī iespējamās ietekmes novērtēšana autoceļu izbūves, rekonstrukcijas un ekspluatācijas laikā.

Informācija par vidi un putnu faunu autoceļu apkārtnē iegūta apsekojot minētās teritorijas 2007. gada septembra beigās un papildus apkopojot Latvijas Ligzdojošo putnu atlanta materiālus par putnu faunu šajā teritorijā.

2. Vides un ornitofaunas novērtējums

2.1. Baltezera apvedceļš

Abas plānotās Baltezera apvedceļa izbūves trases šķērso vienu meža masīvu. Ap abām trasēm dominē sausie priežu meži, tomēr nelielās teritorijās ir sastopami citu dominējošo sugu un augšanas tipu mežu nogabali. Pārsvārā audzes viena vecuma, raksturīga stādīta meža struktūra. Epizodiski, bet biežāk Dienvidu trases apkārtnē vērojama pastiprināta mežu eutrofikācija un aizaugšana ar pamežu, galvenokārt bērziem. Ziemeļu trase īslaicīgi šķērso arī mitros priežu un jauktos mežus, kuros vietām ir bioloģisko daudzveidību palielinoši elementi, kā liela izmēra kritālas, sausokņi un koki ar dobumiem. Vairākās trases šķērso vecas galvenās cirtes. Kopumā abu plānoto autoceļu apkaimē reti sastopamas dabiskas izcelsmes audzes ar tām raksturīgiem elementiem. Apvedceļa Rīgas puses posma sākumdaļa atrodas pie industriālas teritorijas vienā pusē un urbanizētas – otrā.

Biežāk sastopamās sugas Baltezera apvedceļa apkārtnes mežos ir: žubīte *Fringilla coelebs*, zeltgalvītis *Regulus regulus*, koku čipste *Anthus trivialis*, sarkanriklīte *Erithacus rubecula*, paceplītis *Troglodytes troglodytes*, cekulzīlīte *Parus cristatus*, mizložņa *Certhia familiaris*, melnais meža strazds *Turdus merula*, sila strazds *Turdus viscivorus*, dziedātājstrazds *Turdus philomelos*, dižraibais dzenis *Dendrocopos major*, sīlis *Garrulus glandarius*, krauklis *Corvus corax*. No dienas plēsīgo putnu sugām sastopami gan vistu vanags *Accipiter gentilis*, gan zvirbulvanags *Accipiter nisus*, kā arī bezdelīgu piekūns *Falco subbuteo*.

Trašu sākumposmā tipiskās urbanizēto teritoriju sugas: mājas balodis *Columba livia* forma *domestica*, vārna *Corvus corone*, mājas zvirbulis *Passer domesticus*, lauku zvirbulis *Passer montanus*. Mazdārziņos arī dažas mežu putnu sugas.

No Eiropas putnu direktīvas 1. pielikuma¹ sugām autoceļu ietekmes zonā ligzdošanas sezonā sastopama melnā dzilna *Dryocopus martius* un sila cīrulis *Lullula arborea*.

Dienvidu trases tuvumā apdzīvotajās vietās Bukulti un Baltezers no Latvijas īpaši aizsargājamajām sugām² kā ligzdotājs konstatēts pupukis *Upupa epops*.

2.2. Posms Ādaži-Lilaste

Autoceļa posmā Ādaži-Lilaste pārstāvēti tipiski trīs dažādi ainaviskie elementi: skujkoku un jauktie meži, kultūrainava un apdzīvota teritorija.

Posmā esošajos mežos dominē sausie mežu tipi ar valdošo sugu – priede, retāk sastopami slapjie meži, pārsvarā gar Lilastes ezeru un Dūņezeru, retāk starpkāpu ieplakās. Nelielā posmā autoceļš robežojas ar dabas parku „Piejūra” (1. attēls), kur esošie meži atzīti kā īpaši vērtīgi, dabiskie priežu meži ar tiem raksturīgiem elementiem (liela diametra dabiskas kritālas, sausokņi). Mežiem autoceļa jūras pusē raksturīga dažāda vecuma nogabalu struktūra, kur dabiski dažādas vecuma struktūras meži mijas ar jaunākām viena vecuma audzēm. Dažos nogabalos, īpaši ieplakās un pazeminājumos gar brauktuvi ir izveidojies dabiskiem priežu sausajiem mežiem neraksturīgs bērzu un citu lapu koku pamežs. Sugu daudzveidība šajos mežos ir salīdzinoši zema, tomēr tām raksturīga augsta specifiskācija.

Autoceļa iekšzemes pusē sausākajās vietās tāpat ir sastopami priežu meži, tomēr vairumā nogabalu raksturīgs izteikts pamežs un slapjo mežu dominance. Dažās vietās ir izveidojušās jauktas priežu – egļu audzes, vai jauktu koku audzes. Šie meži sugu daudzveidības ziņā ir bagātāki, bet to vērtība mazāka.

Tipiskās sugas sausajos priežu mežos žubīte *Fringilla coelebs*, koku čipste *Anthus trivialis*, zeltgalvītis *Regulus regulus*, mizložņa *Certhia familiaris*, cekulzīlīte *Parus cristatus*, sila strazds *Turdus viscivorus*, dziedātājstrazds *Turdus philomelos*, dižraibais dzenis *Dendrocopos major*, sīlis *Garrulus glandarius*, krauklis *Corvus corax*. Ieplakās un citās vietās ar pamežu – sarkanrīklīte *Erithacus rubecula*, paceplītis *Troglodytes troglodytes*, melnais meža strazds *Turdus merula*. Slapjajos un jaukta meža audzēs sugu sastāvs daudzveidība ievērojami palielinās. Bieži ir sastopamas zvirbuļveidīgo putnu sugas, tādas kā ļauķi *Sylvia* sp. un zīlītes *Parus* sp. Migrācijas periodos piejūras meži ir nozīmīgs zvirbuļveidīgo putnu migrācijas koridors, īpaši Rīgas jūras līča lejas daļā, kur līča ūdeņi rada barjeras efektu. No īpaši aizsargājamajām Eiropas putnu direktīvas 1. pielikuma sugām konstatēta mežirbe *Bonasa bonasia*, sila cīrulis *Lullula arborea*, vakarlēpis *Caprimulgus europaeus*, melnā dzilna *Dryocopus martius*.

Apdzīvotās vietas Ādaži lauku teritorijā pie autoceļa pārsvarā sastopamas mazas un vidēji lielas apstrādātas un vairs neapstrādātas kultūrainavas zemes. Pārsvarā gar ceļa malu atrodas zālāji, no tiem daļa ganības. Daļa lauku neapstrādāti, tajos notiek pastiprināta aizaugšana ar krūmiem. Lauki savstarpēji ir atdalīti ar retām koku vai krūmu joslām, kas vietām izveidojušās arī ap meliorācijas grāvjiem. Vietām klajumos arī nelielas koku grupas.

Bieži sastopamas sugas šajos biotopos ir pļavu čipste *Anthus pratensis*, purva ļauķis *Acrocephalus palustris*, brūnspārnu ļauķis *Sylvia communis*, baltā cielava *Motacilla alba*, no plēsīgajiem putniem atklātajos laukos barojas peļu klijāns *Buteo buteo*. Nelielā koku grupā pie Graviņām zivju gārņu *Ardea cinerea* kolonija. No bridējputniem šajā teritorijā ligzdo ķīvītes *Vanellus vanellus*, ligzdošanas sezonā novērotas arī pļavu tilbītes *Tringa totanus*, kas ir putnu direktīvas¹ suga. Migrācijas sezonā novēroti ķīvītes, dzeltenie tārtiņi *Pluvialis apricaria* un gugatņi *Philomachus pugnax*. Klajie lauki migrācijas laikā pavasaros un rudenos vietēja mēroga nozīmīga vieta migrējošajiem putniem (galvenokārt bridējputniem) kā barošanās un atpūtas vieta starp pārlidojumiem.

Apdzīvotā teritorija Ādaži ir mazpilsētām tipiska salīdzinoši blīvi apdzīvota teritorija, kas tomēr ir saglabājusi salīdzinoši lielu zaļo zonu, t.i. alejas, mazdārziņi, apstādījumi un dārzi. Pateicoties tiem šajā teritorijā ir sastopamas gan urbanizētām teritorijām raksturīgās sugas, gan lauku sugas.

3. Esošās un iespējamās ietekmes novērtējums

3.1. Esošie traucējumi

Gan Ādažu-Lilastes posmā, gan arī Baltezera apvedceļa apkaimes mežus galvenokārt noslogo nekontrolēts antropogēnais faktors. Lielākoties kā atpūtnieki vasaras sezonā, kas apmeklē piejūras ezerus rekreācijas nolūkos. Tāpat arī sauso mežu zemsedzes traucēšana vai pilnīga degradēšana iebraucot jaunus nelikumīgus ceļus. Arī mežu un autoceļa malu piesārņošana ar atkritumiem, kā arī nelikumīga atkritumu izgāšana apkārtējos mežos.

Jebkurš autoceļš neizbēgami darbojas kā ekoloģiskā barjera, tomēr Ādažu-Lilastes posmā uzskatāms, ka tā radītais efekts ir samērā mazs, jo posms ir ilglaicīgs, turklāt Ādažu teritorijā barjeras efektu rada arī apdzīvotā vieta.

Vasaras sezonā un migrāciju periodos neizbēgama ir neregulāra putnu mirstība uz autoceļiem.

3.2. Iespējamie traucējumi

Baltezera apvedceļš gan izbūves, gan arī ekspluatācijas laikā darbosies kā ekoloģiskā barjera ar ievērojamu ietekmi uz vietējām sugām, jo tieši plānotās trases vietā līdz šim nav bijušas dabiskas vai mākslīgas izcelsmes šāda līmeņa barjeras, tomēr trases tiešā tuvumā ir vietējas nozīmes intensīvi izmantots autoceļš. Uzskatāms, ka ilgākā laika periodā apkārtējo dzīvotņu putni pielāgosies autoceļa izraisītajam traucējumam, tomēr tā izraisītā biotopu fragmentācija negatīvi ietekmēs putnu dzīves vides kvalitāti.

Baltezera apvedceļa izbūves vajadzībām nepieciešamajai zemes transformācijai, paredzama meža sugu dzīvotņu iznīcināšana izcērtot mežu autoceļa ierīkošanas vajadzībām.

Mežs ap autoceļu ir dabiska barjera, kas slāpē trokšņus un tiešā autoceļa tuvumā absorbē lielāko daļu ķīmiskā piesārņojuma. Intensīvas satiksmes rezultātā var palielināties vides piesārņojums ar trokšņiem un piesārņojums ar transporta līdzekļu izplūdes gāzēm, kas ilgākā laika posmā var ietekmēt putnu dzīves vides kvalitāti.

Vasaras sezonā un migrāciju periodos neizbēgama ir neregulāra putnu mirstība uz autoceļiem.

4. Ieteikumi vides un sugu dzīvotņu aizsardzībai

Meža biotopu un putnu dzīves vides saglabāšanas nolūkos, ieteicams zemes transformāciju un meža izciršanu veikt tikai paredzētajā trases izbūves teritorijā, pēc iespējas šaurākā meža joslā, ievērojot satiksmes drošībai rekomendētos autoceļa aizsargjoslu drošības noteikumus.

Ieteicams saglabāt Baltezera apkārtējos mežu masīvus, kā vienotu dabas elementu gan ar mežu dabisko, gan estētisko vērtību.

Uzskatāms, ka Baltezera apvedceļa dienvidu trases izbūvei ir mazāka ietekme uz apkārtējo mežu ornitofaunu, jo plānotajā izbūves teritorijā ir cilvēku traucējuma un netiešās darbības noslogoti biotopi. Tomēr pieņemot galējo lēmumu par trases izbūvi jāizvērtē tās kopējā ietekme uz vidi un dzīvajiem organismiem, tai skaitā cilvēkiem.

Datums: 2007.gada 29. novembrī

.....*Dāvis*.....*Pradzovskis*.....
Vārds Uzvārds
.....*[Paraksts]*.....
Paraksts

¹The Directive on the Conservation of Wild Birds (79/409/EEC), Annex I

²MK noteikumi Nr. 396

Pielikums

1. attēls. Dabas parka "Piejūra" robežu shēma pie Ādažu-Lilastes autoceļa
(attēls no <http://www.piejura.daba.lv>)

